

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SECȚIA A TREIA

**CAUZA URECHEAN ȘI PAVLICENCO C. REPUBLICII
MOLDOVA**

(Cererile nr. 27756/05 și 41219/07)

HOTĂRÎRE

STRASBOURG

2 Decembrie 2014

DEFINITIVĂ
la 20 aprilie 2015

Hotărîrea este definitivă și poate fi supusă unei revizuri editoriale.

În cauza Urechean și Pavlicenco c. Republicii Moldova,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o Cameră compusă din:

Josep Casadevall, *Președinte*,

Luis López Guerra,

Ján Šikuta,

Dragoljub Popović,

Kristina Pardalos,

Valeriu Grițco,

Iulia Antoanella Motoc, *judcători*,

și Stephen Phillips, *Grefierul Camerei*,

După ce au deliberat în privat la 4 noiembrie 2014,

pronunță prezenta hotărîre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află două cereri (nr. 27756/05 și 41219/07) depuse la Curte împotriva Republicii Moldova, în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”), de către doi cetățeni moldoveni, dl Serafim Urechean (“primul reclamant”) și dna Vitalia Pavlicenco (“al doilea reclamant”), la 26 iulie 2005 și 10 septembrie 2007.

2. Reclamanții au fost reprezentați de dl. D. Graur și dl. V. Gribincea, avocați în Chișinău. Guvernul Republicii Moldova („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, dl. V. Grosu.

3. Cu titlu principal, reclamanții au pretins încălcarea dreptului de acces la un tribunal din cauza imposibilității de a înainta o acțiune în judecată pentru defăimare, împotriva Șefului statului la acel moment, care beneficia de imunitate.

4. La 25 mai și 6 ianuarie 2010, cererile au fost comunicate Guvernului.

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Reclamanții s-au născut în 1950 și, respectiv, în 1953 și locuiesc în Chișinău.

6. Ambii reclamanți erau politicieni la momentul evenimentelor în litigiu. Primul reclamant a deținut funcția de primar al municipiului Chișinău, fiind

și liderul unui partid politic de opoziție. Al doilea reclamant a fost deputat în Parlament ("DP") și membrul unui partid de opoziție.

7. La 30 noiembrie 2004 și 03 martie 2007, președintele Republicii Moldova la acel moment, dl V. Voronin (în continuare "Președinte"), a participat la două programe de televiziune transmise de două canale private, din care unul cu acoperire națională. Acesta a fost intervievat de jurnaliști pe diverse teme: economie, justiție, relații externe și alegeri. Președintele a declarat, printre altele, că "în timpul celor zece ani de activitate în calitate de primar de Chișinău, dl Urecheanu nu a făcut altceva decât să creeze un sistem mafiot corupt foarte puternic". Cu referire la cel de-al doilea reclamant și alte persoane, președintele a declarat că acestea "provin din structurile KGB".

8. Ambii reclamanți au înaintat în instanță acțiuni pentru defăimare împotriva Președintelui, urmărind o dezmințire a declarațiilor în cauză și compensarea daunelor. Primul reclamant a solicitat despăgubiri în mărime de un leu moldovenesc (MDL), în timp ce al doilea reclamant a pretins 500 000 MDL, compensarea taxelor de stat și a cheltuielilor de judecată. Reprezentantul Președintelui a contestat acțiunile respective, susținând că autorul declarațiilor în cauză beneficia de imunitate.

9. La 11 ianuarie 2005, judecătoria Buiucani a radiat de pe rol cererea depusă de primul reclamant, motivând prin faptul că Președintele beneficiază de imunitate și nu poate fi considerat responsabil pentru opiniile exprimate în cadrul exercitării mandatului său. Instanța a motivat decizia sa în felul următor:

" Examinând materialele cauzei și audiind părțile, în temeiul articolului 265 din Codul de procedură civilă, instanța de judecată consideră că este necesar să radieze cauza de pe rol.

Astfel, articolul 81 alin. 2 din Constituție prevede: "Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului ".

În hotărîrea sa cu Nr. 8 din 16 februarie 1999 privind interpretarea articolului 71 din Constituție, Curtea Constituțională a statuat că răspunderea juridică cuprinde răspunderea penală, civilă și administrativă. În aceeași hotărîre, Curtea Constituțională a oferit o explicație amplă a expresiei "opiniile exprimate în exercitarea mandatului său" utilizate în articolul 71 din Constituție, constatînd că aceasta reprezintă punctul de vedere, opiniile și convingerile proprii în exercitarea mandatului său, cu privire la aspectele și evenimentele din viața publică. În astfel de circumstanțe de fapt și de drept, Curtea consideră necesară radierea cauzei împotriva Președintelui Republicii Moldova, V. Voronin, din motivul că acesta nu poate fi tras la răspundere în temeiul prevederilor de drept civil. "

10. La 25 aprilie 2007, judecătoria Centru a încetat procedura în cauza inițiată de al doilea reclamant, motivând prin faptul că Președintele beneficiază de imunitate. Instanța a constatat în decizia sa următoarele:

"După ce a audiat argumentele părților și a analizat materialele cauzei, instanța consideră întemeiată poziția reprezentantului pîrîtului de a radia cauza de pe rol.

Constituția garantează o imunitate vastă șefului statului. Astfel, articolul 81 alin. 2 din Constituție prevede: "Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului". Pentru elucidarea limitelor acestei imunități constituționale, instanța se referă la hotărârea Nr. 8 din 16 februarie 1999 a Curții Constituționale. Datorită interpretării articolului 71 din Constituție, Curtea Constituțională a statuat că răspunderea juridică cuprinde răspunderea potrivit legislației penale, civile și administrative. Curtea Constituțională a oferit, de asemenea, o explicație sensului expresiei "opiniile exprimate în exercitarea mandatului său", considerînd că acestea ar însemna punctul de vedere, viziunea și convingerile exprimate în exercitarea mandatului său în ceea ce privește aspectele și evenimente din viața publică. Pornind de la hotărârea Curții Constituționale, instanța consideră că libertatea opiniilor Președintelui Republicii Moldova în exercitarea mandatului său este absolută și continuă. În acțiunea sa depusă în instanță, reclamanta V. Pavlicenco invocă articolele 16 și 1422 din Codul civil și solicită tragerea la răspundere a Președintelui Republicii Moldova în temeiul prevederilor de drept civil, și anume pentru opiniile exprimate de acesta în public în cadrul unei emisiuni televizate în timpul exercitării mandatului său.

În lumina circumstanțelor enunțate mai sus, ținînd cont de principiul imunității prezidențiale de care beneficiază Președintele Republicii Moldova și a imposibilității de a-l trage la răspundere în conformitate cu legislația, instanța ajunge la concluzia că prezenta cauză urmează a fi radiată de pe lista de cauze aflate pe rol, or, Președintele Republicii Moldova nu poate fi tras la răspundere, fie de către o instanță sau de către alte instituții. "

11. Ambii reclamânți au depus apel, susținînd că articolul 81 § 2 din Constituție garantează imunitate Președintelui doar în cazul opiniilor exprimate de către acesta și nu în ceea ce privește declarațiile de fapt. Mai mult decît atît, aceștia au susținut că declarațiile contestate ale Președintelui nu au fost făcute în legătură cu exercitarea funcției sale oficiale, și că prima instanță a omis să stabilească dacă acesta ar fi fost cazul. În susținerea acestui argument, al doilea reclamant a subliniat că îndatoririle oficiale ale Președintelui sunt enumerate în Constituție, cum ar fi aspecte economice, afacerile externe și modul de funcționare al parlamentului, iar subiectele discutate în timpul emisiunii televizate au depășit limitele funcțiilor oficiale ale Președintelui.

De asemenea, al doilea reclamant a subliniat că acuzația împotriva sa (că ar fi fost afiliată KGB) a fost deosebit de ofensatoare, fiind adusă de către o persoană foarte importantă în stat, transmisă la o oră de vîrf de un canal cu acoperire națională. Chiar dacă Președintele își exercita funcțiile sale oficiale în momentul participării la emisiunea televizată, acuzațiile defăimătoare aduse acesteia nu pot fi considerate ca expresia unei astfel de funcții. Ambii reclamânți au susținut că decizia primei instanțe a limitat în mod nejustificat dreptul de acces la justiție, cu încălcarea Constituției și a articolului 6 din Convenție.

12. La 3 februarie 2005 și 14 iunie 2007, Curtea de Apel Chișinău a respins recursurile reclamantilor și a menținut hotărârile adoptate de prima instanță.

II. DREPT INTERN ȘI PRACTICA PERTINENTĂ

13. Prevederile relevante ale Constituției prevăd următoarele:

Articolul 71. Independența opiniilor

“ Deputatul nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

Articolul 77. Președintele Republicii Moldova, șeful statului

(1) Președintele Republicii Moldova este șeful statului.

(2) Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Articolul 78. Alegerea Președintelui

(1) Președintele Republicii Moldova este ales de Parlament prin vot secret.

...

(5) Dacă și după alegerile repetate Președintele Republicii Moldova nu va fi ales, Președintele în exercițiu dizolvă Parlamentul și stabilește data alegerilor în noul Parlament.

Articolul 79. Validarea mandatului și depunerea jurământului

(1) Rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova este validat de Curtea Constituțională.

(2) Candidatul a cărui alegere a fost validată depune în fața Parlamentului și a Curții Constituționale, cel târziu la 45 de zile după alegeri, următorul jurământ:

"Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Moldovei".

Articolul 81. Incompatibilități și imunități

(1) Calitatea de Președinte al Republicii Moldova este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite.

(2) Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

(3) Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvârșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție, în condițiile legii. Președintele este demis de drept la data rămânerii definitive a sentinței de condamnare.

Articolul 84. Mesaje

(1) Președintele Republicii Moldova poate lua parte la lucrările Parlamentului.

(2) Președintele Republicii Moldova adresează Parlamentului mesaje cu privire la principalele probleme ale națiunii.

Articolul 85. Dizolvarea Parlamentului

(1) În cazul imposibilității formării Guvernului sau al blocării procedurii de adoptare a legilor timp de 3 luni, Președintele Republicii Moldova, după consultarea fracțiunilor parlamentare, poate să dizolve Parlamentul.

(2) Parlamentul poate fi dizolvat, dacă nu a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului, în termen de 45 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.

(3) În cursul unui an, Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată.

(4) Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, cu excepția cazului prevăzut la articolul 78 alineatul (5), și nici în timpul stării de urgență, de asediu sau de război.

Articolul 86. Atribuții în domeniul politicii externe

(1) Președintele Republicii Moldova poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul și în termenul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului.

(2) Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului, acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai Republicii Moldova și aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice.

(3) Președintele Republicii Moldova primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai altor state în Republica Moldova.

Articolul 87. Atribuții în domeniul apărării

(1) Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate.

(2) Președintele Republicii Moldova poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală.

(3) În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii.

(4) Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii.

Articolul 88. Alte atribuții

Președintele Republicii Moldova îndeplinește și următoarele atribuții:

- a) conferă decorații și titluri de onoare;
- b) acordă grade militare supreme prevăzute de lege;
- c) soluționează problemele cetățeniei Republicii Moldova și acordă azil politic;
- d) numește în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege;
- e) acordă grațiere individuală;
- f) poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național;
- g) acordă ranguri diplomatice;

h) conferă grade superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, judecătoria și altor categorii de funcționari, în condițiile legii;

i) suspendă actele Guvernului, ce contravin legislației, pînă la adoptarea hotărîrii definitive a Curții Constituționale;

j) exercită și alte atribuții stabilite prin lege.

Articolul 89. Demiterea

(1) În cazul săvîrșirii unor fapte prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi demis de către Parlament cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși.

(2) Propunerea de demitere poate fi inițiată de cel puțin o treime din deputați și se aduce neîntîrziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate da Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută

Articolul 93. Promulgarea legilor

(1) Președintele Republicii Moldova promulgă legile

(2) Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămîni, spre reexaminare, Parlamentului. În cazul în care Parlamentul își menține hotărîrea adoptată anterior, Președintele promulgă legea.

Articolul 94. Actele Președintelui

(1) În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele Republicii Moldova emite decrete, obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) Decretele emise de Președinte în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute în articolul 86 alineatul (2), articolul 87 alineatele (2), (3) și (4) se contrasemnează de către Primul-ministru

14. Prevederile relevante ale Codului de Procedură Civilă

Articolul 14. Actele judecătorești de dispoziție

(1) La judecarea pricinilor civile în primă instanță, actele judiciare se emit în formă de hotărîre, încheiere și ordonanță.

(2) În formă de hotărîre se emite dispoziția primei instanțe prin care se soluționează fondul pricinii.

În formă de încheiere se emite dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul pricinii.

[...]

Articolul 239. Legalitatea și temeinicia hotărîrii

Hotărîrea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărîrea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

Articolul 240. Problemele soluționate la deliberarea hotărîrii

(1) La deliberarea hotărîrii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinilor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării pricinii și admisibilitatea acțiunii.

[...]

Articolul 241. Cuprinsul hotărîrii

[...]

(5) În motivare se indică: circumstanțele pricinii, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

...

Articolul 265. Temeiurile de încetare a procesului

Instanța judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care:

a) pricina nu urmează a fi judecată în procedură civilă;

[...]

Articolul 269. Pronunțarea încheierii

(1) Dispozițiile primei instanțe sau ale judecătorului prin care pricina nu se soluționează în fond se emit în formă de încheiere. Aceasta se emite în camera de deliberare în condițiile art.48.

(2) În cazul soluționării unor probleme simple, instanța poate emite încheiere fără a se retrage în camera de deliberare. O astfel de încheiere se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată.

(3) Încheierii i se dă citire imediat după enunț.

Articolul 270. Cuprinsul încheierii

[...]

d) problema asupra căreia se emite;

e) motivele care au determinat concluziile instanței și legea guvernantă;

[...]

15. Într-o decizie din 16 februarie 1999, Curtea Constituțională a interpretat prevederile articolului 71 din Constituție privind imunitatea de care beneficiază deputații. Aceasta a statuat, printre altele, că:

“Potrivit art. 71 din Constituție, deputatul în Parlament este independent în exprimarea opiniilor. El nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

[...]

Sintagma "opiniile exprimate în exercitarea mandatului", folosită în art. 71 din Constituție, semnifică punctul de vedere, opiniile, convingerile deputatului în Parlament în exercitarea funcțiilor atribuite prin lege asupra unor chestiuni sau a unor evenimente din viața publică.

[...]

Astfel, avînd în vedere cele expuse, potrivit art. 71 din Constituție, independența opiniilor deputatului în Parlament este absolută și perpetuă. Deputatul nu poate fi tras la răspundere penală, civilă sau administrativă pentru voturile sau opiniile, exprimate în executarea mandatului, nici după expirarea acestuia. [...] Dispoziția din art. 71 din Constituție despre inadmisibilitatea tragerii deputatului "la răspundere juridică vizează, ..., neresponsabilitatea penală, administrativă, civilă sau disciplinară a deputatului pentru afirmațiile sale sau pentru acțiunile parlamentarului întreprinse în exercitarea mandatului.

[...]

Totodată, garantarea juridică a independenței opiniilor deputatului în Parlament nu îl scutește de răspundere penală sau administrative pentru delictul săvîrșit în afara exercițiului mandatului de deputat. Apelurile publice la rebeliune, violență sau la alte acțiuni, care, potrivit legislației în vigoare, implică răspundere penală, nu cad sub incidența garantării juridice a neresponsabilității deputatului în Parlament pentru opiniile sale.

[...]

Astfel, avînd în vedere cele expuse, potrivit art. 71 din Constituție, independența opiniilor deputatului în Parlament este absolută și perpetuă. Deputatul nu poate fi tras la răspundere penală, civilă sau administrativă pentru voturile sau opiniile, exprimate în executarea mandatului, nici după expirarea acestuia.

[...]"

16. În Hotărîrea sa explicativă nr. 2 din 7 iulie 2008, Plenul Curții Supreme de Justiție a statuat următoarele:

“1. Hotărîrea judecătorească este actul final de dispoziție a primei instanțe, indiferent de nivelul acesteia, adoptată în forma scrisă, în camera de deliberare de către completul de judecată, format în mod legal, care a participat nemijlocit la judecarea pricinii civile, în baza circumstanțelor stabilite în cadrul dezbaterilor judiciare, raportate la legea materială și procedurală, pronunțată în mod public, prin care cauza se soluționează în fond, cu putere de lucru judecat.

Toate celelalte dispoziții ale primei instanțe sau ale judecătorului, prin care pricina nu se soluționează în fond, se emit în forma de încheiere.

2. Instanța de judecată este obligată prin prisma art. 14 CPC de a adopta în mod separat actul de dispoziție judecătorească respective(..). Or, nu se accepta substituirea hotărîrii cu încheierea și invers.

17. Alte două cereri depuse la Curte de către primul reclamant (nr. 41654/08 și 61428/08) privesc tentativele nereușite ale acestuia de a introduce acțiuni în judecată împotriva Președintelui în ceea ce privește pretensele declarații defăimătoare acordate în timpul interviurilor. Instanțele judecătorești naționale au decis să radieze acele cazuri de pe rol în temeiul imunității de care se bucură Președintele. Formularea hotărîrilor judecătorești

a fost identică cu cea din deciziile menționate în prezenta cauză, în partea citării articolului 81 § 2 din Constituție și referința la decizia Curții Constituționale din 16 februarie 1999. Reclamantul nu a prezentat nici un fel de comentarii după comunicarea cererilor menționate mai sus și din aceste motive, Curtea le-a radiat din lista cauzelor.

ÎN DREPT

I. CONEXAREA CERERILOR

18. Curtea notează că obiectul cererilor (nr. 27756/05 și 41219/07) este similar. Prin urmare, este oportună conexarea cauzelor în conformitate cu articolul 42 din Regulamentul Curții.

II. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 6 § 1 DIN CONVENȚIE

19. Reclamanții s-au plîns în temeiul articolului 6 § 1, invocînd refuzul instanțelor naționale de a examina acțiunile în judecată pentru defăimare depuse împotriva Președintelui, fapt ce a condus la încălcarea dreptului de acces la un tribunal. Articolul 6 § 1 al Convenției prevede următoarele:

"La determinarea drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil ... orice persoană are dreptul la o audiere ... corectă ... de [un] ... tribunal ..."

A. Admisibilitatea

20. În principal, Guvernul a susținut că reclamanții nu au epuizat căile interne de atac care le erau accesibile și că aceștia urmau să solicite Curții Constituționale interpretarea articolului 81 § 2 din Constituție. Primul reclamant, neavînd acces direct la Curtea Constituțională, ar fi putut solicita instanței care examina cauza sa, să depună o solicitare în acest context. Al doilea reclamant, în calitatea sa de deputat, ar fi putut sesiza Curtea Constituțională.

21. Reclamanții nu au căzut de acord cu poziția Guvernului, argumentînd prin faptul că nu a fost nevoie de interpretarea articolului 81 din Constituție de Curtea Constituțională, întrucît anterior aceasta interpretase deja articolul 71, o dispoziție care face referire la imunitatea parlamentară și conținea o formulare identică cu cea a articolului 81. În hotărîrile lor, instanțele naționale au menționat decizia Curții Constituționale din 1999, ultima reprezentînd principala autoritate care să se expună cu privire la imunitatea prezidențială. Reclamanții consideră că, în conformitate cu decizia Curții Constituționale din 1999, instanțele naționale urmau să constate dacă Președintele a acționat în exercițiul mandatului său în momentul lansării declarațiilor defăimătoare.

22. Curtea reiterează că scopul articolului 35 § 1 al Convenției este de a oferi statelor contractante oportunitatea de a preveni sau a remedia încălcările drepturilor celor care le pretind în fața Curții. În consecință, statele nu urmează să poarte responsabilitate pentru actele sale în fața unei instituții internaționale înainte ca acesta să fi avut ocazia de a remedia litigiile prin intermediul propriului său sistem de drept (a se vedea, de exemplu, *Remli c. Franței*, 23 aprilie 1996, § 33, Culegere de Hotărâri și Decizii 1996-II, și *Selmouni c. Franței* [MC], nr. 25803/94, § 74, CEDO 1999-V). Potrivit articolului 35 § 1 al Convenției, reclamantul trebuie să dispună de un recurs adecvat și suficient pentru a permite redresarea pretinselor încălcărilor. Existența căilor de atac în cauză urmează să fie suficient de clară atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, în caz contrar ele vor fi lipsite de accesibilitatea și eficiența necesară (a se vedea, printre altele, *Akdivar și alții c. Turciei*, 16 Septembrie 1996, § 66, Rapoarte 1996 IV; *Vučković și alții c. Serbiei* [GC], nr 17153/11, § 71, 25 martie 2014).

23. În prezenta cauză, instanțele naționale au considerat relevante constatările Curții Constituționale în decizia sa din 1999, referitor la subiectul imunității acordate Președintelui (a se vedea § 15 de mai sus). Guvernul nu a contestat faptul că prevederile deciziei Curții Constituționale ar fi fost în vreun fel contrare Convenției, nici nu a indicat ce fel de interpretare potrivit articolului 81 din Constituție urmau să solicite reclamantii de la Curtea Constituțională. Prin urmare, Curtea consideră că remediul înaintat de Guvern nu a fost eficient în sensul articolului 35 § 1 din Convenție și că argumentul în cauză urmează a fi respins.

24. Guvernul a susținut în continuare că primul reclamant nu ar deține calitatea de victimă în sensul articolului 34 al Convenției, din moment ce prejudiciul pretins în fața instanțelor judecătorești naționale (1 leu) a fost atât de neînsemnat încât denotă că adevăratul scop al acțiunii sale nu a fost să obțină dezmințirea declarațiilor defăimătoare, dar să expună politic Președintele și partidul aflat la guvernare. Pe de altă parte, Guvernul a susținut că cererea primului reclamant este inadmisibilă în temeiul articolului 35 § 3 (b) din Convenție, din moment ce acesta nu a suportat nici un prejudiciu important.

25. Primul reclamant a contestat argumentul Guvernului, susținând că deține calitatea de victimă în sensul articolului 34.

26. Pentru a stabili calitatea de victimă a primului reclamant în prezenta cauză, Curtea nu consideră importantă mărimea despăgubirii pretinsă în cadrul procedurilor inițiate pentru defăimare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Thoma c. Luxemburg*, nr. 38432/97, §§ 39, 50 și 51, CEDO 2001 III). Curtea notează că articolul 6 din Convenție este aplicabil procedurilor privind defăimarea și că fondul acțiunii primului reclamant nu a fost examinat datorită imunității Președintelui față de jurisdicția civilă. Acest fapt este suficient pentru a stabili calitatea de victimă a primului reclamant în sensul prezentei cauze. Prin urmare, argumentul Guvernului este respins.

27. În ceea ce privește obiecția Guvernului referitor la prejudiciul nesemnificativ suportat de primul reclamant, în circumstanțele prezentei spețe, Curtea nu consideră că aspectele care se referă la dreptul de acces la un tribunal în acțiunile civile pentru defăimare s-ar putea solda cu un prejudiciu "nesemnificativ". Obiecția respectivă de asemenea urmează să fie respinsă.

28. Curtea notează că cererile nu sunt în mod vădit nefondate în sensul articolului 35 § 3 (a) din Convenție. Prin urmare Curtea notează că acestea nu ar fi inadmisibile din alte motive. Prin urmare, cererile urmează să fie declarate admisibile.

B. Fondul

1. Susținerile părților

(a) Reclamanții

29. Reclamanții au susținut că refuzul instanțelor judecătorești naționale de a examina fondul acțiunilor pentru defăimare, depuse împotriva Președintelui, în situația în care acesta beneficiază de imunitate, au constituit o ingerință în dreptul lor de acces la tribunal. Aceștia au fost de acord cu faptul că imunitatea de care beneficiază Președintele a fost prevăzută de lege și a urmărit un scop legitim; cu toate acestea însă, aceștia au pus la îndoială faptul dacă ingerința în dreptul de acces la un tribunal ar fi fost proporțională scopului legitim urmărit. În opinia lor, într-o societate democratică ar fi acceptabilă conferirea unor asemenea privilegii și imunități șefului statului. Aceștia consideră că imunitatea unui președinte ar trebui să fie mai restrânsă decât cea a deputaților. Funcțiile unui președinte sunt diferite de cele ale parlamentarilor. Spre deosebire de aceștia din urmă, președintele nu este invitat să participe la dezbateri în exercitarea funcțiilor sale. Mai mult decât atât, spre deosebire de opoziția parlamentară, acesta nu risca o ingerință nejustificată în libertatea sa de exprimare. Sarcinile sale enumerate în Constituție diferă de cele ale unui deputat, iar întru exercitarea lor, acesta trebuie să afișeze o conduită echilibrată și respectuoasă. În opinia reclamantului, un alt motiv pentru ca un președinte să dețină imunitate mai restrânsă este faptul că, spre deosebire de deputați, acesta nu este ales de popor, dar reprezintă o figură aleasă de Parlament în urma unui compromis.

30. Reclamanții au susținut în continuare că declarațiile calomnioase ale președintelui nu au fost făcute întru exercitarea funcțiilor sale. În special, al doilea reclamant a susținut că interviul din 3 martie 2007, difuzat la un post de televiziune privat în weekend, nu a fost coordonat cu administrația prezidențială. Mai mult decât atât, subiectele discutate în cadrul interviului nu se refereau decât foarte evaziv la funcțiile Președintelui înscrise în Constituție. Președintele, care totodată era liderul partidului de guvernământ, a acționat mai mult în calitate de lider de partid decât de șef al statului.

31. Reclamanții susțin în continuare că, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, imunitatea prezidențială este absolută și nu a existat nici o posibilitate ca aceasta să fie ridicată sau să se renunțe la ea nici după expirarea mandatului. Imunitatea poate fi ridicată numai în ceea ce privește răspunderea penală. În examinarea acțiunilor în judecată pentru defăimare în privința președintelui, instanțele de judecată din Republica Moldova nu au întreprins nici o tentativă de a stabili dacă declarațiile contestate au fost făcute în cadrul exercitării mandatului. Mai mult decât atât, spre deosebire de alte țări, nu au existat mijloace alternative de protecție a drepturilor reclamanților garantate de Convenție.

32. Articolul 81 § 2 din Constituție a conferit președintelui imunitate cu privire la opiniile sale; totuși, în opinia reclamanților, declarațiile defăimătoare ale președintelui pot fi considerate mai mult niște constatări de fapt decât opinii.

33. Al doilea reclamant a susținut că acuzația privind apartenența sa la KGB a fost extrem de defăimătoare. Președintele a făcut declarații la o oră de vîrf la un post de televiziune cu acoperire națională. Reclamantul a solicitat timp în emisie la aceeași televiziune pentru a-și exprima opiniile sale cu privire la acuzațiile Președintelui, dar fără nici un rezultat. Primul reclamant a susținut că acuzațiile aduse în privința sa au fost consecința unui conflict dintre acesta și Președinte, în contextul hărțuirii sistematice la care era supus la acel moment.

(b) Guvernul

34. Guvernul a subliniat că la originea problemei în prezenta cauză a fost menținerea unui echilibru între libertatea de exprimare a Președintelui, aflată sub protecția imunității, și dreptul de acces la un tribunal al reclamanților. Atunci cînd a prezentat declarațiile contestate, acesta și-a exercitat dreptul la libera exprimare. La fel cum și în cazul imunității parlamentare, imunitatea acordată unui președinte urmărește scopul de a permite expunerea liberă și nestingherită a unui discurs, prevenind plîngerii pătinoare din partea opoziției și asigurarea independenței lui.

35. În opinia Guvernului, imunitatea de care beneficiază un președinte trebuie să fie mai vastă decât cel de care beneficiază parlamentarii. Spre deosebire de deputați, ale căror declarații sunt lansate fie în cursul dezbaterilor parlamentare sau în afara acestora, este mult mai dificil de stabilit dacă un președinte acționează întru exercitarea mandatului său oficial. Indiferent de faptul dacă declarațiile Președintelui au constituit judecăți de valoare sau declarații de fapt, în opinia Guvernului, acestea nu au fost lansate în contextul unui conflict cu reclamanții dar în timpul unei dezbateri politice cu privire la un subiect de interes național.

36. În opinia Guvernului, reclamanții au înaintat acțiuni civile împotriva Președintelui doar cu scopul de a-și promova agenda politică, nu pentru a simți o consolare în urma presupuselor defăimări. Acest fapt este evident din

valoarea prejudiciului pretins de primul reclamant în adresarea sa în judecată. În schimb, reclamanții ar fi trebuit să recurgă la mijloacele de mass-media pentru a-și exprima punctele de vedere în ceea ce privește afirmațiile Președintelui. Ambii au fost figuri politice, deci ar fi fost posibil să facă acest lucru.

37. Guvernul consideră că imunitatea acordată unui președinte a constituit o restricție proporțională a dreptului de acces la o instanță, în ordinea juridică a statului. Lipsa de interpretare de către Curtea Constituțională nu a fost un impediment pentru instanțele judecătorești naționale, or, acestea au aplicat *mutatis mutandis* decizia Curții Constituționale privind imunitatea parlamentară.

38. În opinia Guvernului, instanțele judecătorești naționale au examinat în mod corespunzător aspectele prezentate, după care au constatat că imunitatea Președintelui se răsfrânge și asupra declarațiilor sale în cauză.

2. Constatarea Curții

(a) Principii generale

39. Dreptul de acces la un tribunal garantat de articolul 6 § 1 al Convenției nu este absolut, dar poate avea anumite limite; acestea sunt permise din momentul în care dreptul de acces, prin însăși natura sa, necesită o reglementare din partea statului. În acest sens, statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere, deși decizia finală cu privire la respectarea prevederilor Convenției revine Curții.

Urmează să se asigure că limitele aplicate nu restrâng sau reduc accesul la un tribunal a unei persoane într-un așa mod sau măsură încât să afecteze esența dreptului în sine. Mai mult decât atât, o limitare nu va fi compatibilă cu articolul 6 § 1 în cazul în care nu urmărește un scop legitim și dacă nu există un raport de proporționalitate rezonabil între mijloacele utilizate și scopul urmărit să fie atins (a se vedea *Waite și Kennedy c. Germaniei* [MC], nr. 26083/94, § 59, CEDO 1999 I). Dreptul de acces la un tribunal este încălcat atunci când normele legale încetează să servească obiectivelor securității juridice și buneii administrare a justiției și să formeze un fel de barieră, prin care împiedică examinarea fondului cauzei reclamantului de o instanță competentă (vezi *Tsalkitzis c. Greciei*, nr. 11801/04, § 44, din 16 noiembrie 2006).

40. Curtea a fost chemată să examineze mai multe cazuri privind limitarea dreptului de acces la o instanță prin aplicarea imunității parlamentare. Principiile generale aplicate în cazurile respective sunt relevante și în speța dată.

41. În contextul imunității parlamentare, Curtea a statuat că atunci când un stat oferă imunitate deputaților săi, protecția drepturilor fundamentale pot fi afectate. Acest fapt însă nu înseamnă, în principiu, că imunitatea parlamentară reprezintă o restricție disproportională a dreptului de acces la

un tribunal, în modul prevăzut de articolul 6 § 1. La fel cum și dreptul de acces la o instanță este o parte inerentă a garanției unui proces echitabil garantat de articolul în cauză, unele restricții în acest sens urmează a fi considerate ca fiind inerente, un exemplu fiind acele limite general acceptate de către statele contractante, ca parte a doctrinei imunității parlamentare (a se vedea *A. c. Regatului Unit*, nr. 35373/97, § 83, CEDO 2002 X).

42. Curtea a stabilit anterior că practica bine stabilită a statelor de a conferi deputaților diferite nivele de imunitate, urmărește scopul legitim de protecție a libertății de exprimare în Parlament și menținerea separării puterilor între legislativ și puterea judecătorească (a se vedea *A. c. Regatului Unit*, citată mai sus, §§ 75-78; *Cordova c. Italiei (nr. 1)*, nr. 40877/98, § 55, CEDO 2003 I; *Cordova c. Italiei (nr. 2)*, nr. 45649/99, § 56, CEDO 2003; *De Jorio c. Italiei*, nr. 73936/01, § 49, 03 iunie 2004). Diferite forme de imunitate parlamentară pot servi într-adevăr pentru a proteja o democrație politică eficientă, care constituie unul dintre elementele esențiale ale sistemului Convenției, în special în cazul în care protejează autonomia legiuitorului și opoziția parlamentară.

43. Curtea a constatat prin urmare că reglementarea imunității parlamentare aparține domeniului de drept parlamentar, în care statele membre dețin o largă marjă de apreciere. În aceste condiții, crearea unor excepții de la imunitate parlamentară, a cărei aplicare ar depinde de fiecare caz în parte, ar submina grav scopurile legitime urmărite (a se vedea *A. c. Regatului Unit*, citată anterior, § 88).

44. Cu toate acestea, din punctul de vedere al compatibilității sale cu Convenția, cu cât este mai vastă imunitatea, cu atât mai convingătoare trebuie să fie justificarea sa (*ibidem*, § 78). Într-adevăr, lipsa unei legături clare cu activitate parlamentară determină Curtea să adopte o interpretare restrictivă a noțiunii de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele utilizate. Acest fapt este deopotrivă atunci când restricțiile privind dreptul de acces la un tribunal derivă din decizia unei autorități politice (a se vedea *Tsalkitzis*, citată mai sus, § 49). Prin urmare, în cazul în care aceasta implică un conflict personal, nu ar fi echitabil refuzul accesului la justiție doar în temeiul caracterului politic al disputei sau în legătură cu activitățile politice (a se vedea *Cordova (nr. 1)*, citată anterior, § 62, *Cordova (nr. 2)*, citată mai sus, § 63, și *De Jorio*, citată mai sus, § 53).

(b) Aplicarea principiilor de mai sus în prezenta cauză

45. Revenind la circumstanțele din prezenta cauză, Curtea notează că părțile nu contestă existența vreunei limitări a dreptului de acces la o instanță al reclamantilor în rezultatul refuzului instanțelor judecătorești naționale de a examina fondul cauzei, și anume declarațiile defăimătoare ale Președintelui. În mod similar, părțile au convenit că limitarea dreptului lor a fost prevăzută de lege și a urmărit un scop legitim. În timp ce reclamantii au considerat că imunitatea de care beneficiază un președinte ar trebui să fie mai restrânsă decât

cea a deputaților, Guvernul a susținut contrariul și a constatat că ar trebui să fie mai vastă. Curtea nu este pregătită să accepte nici una din aceste poziții și va examina, la fel ca și în cazurile cu privire la imunitatea parlamentară, dacă în circumstanțele cauzei a existat un echilibru între interesele concurente implicate și anume, între interesul public de protecție a libertății de exprimare a Președintelui în exercitarea funcțiilor sale și interesul reclamanților de a avea acces la justiție și de a obține o hotărîre motivată privind plîngerile depuse.

46. Curtea notează că, potrivit Constituției, Președintele beneficiază de imunitate. Totodată, în măsura în care opiniile sale sunt exprimate, imunitatea nu este absolută, ci se extinde doar la opiniile exprimate "în exercitarea mandatului său". În acest sens, Curtea notează că excluderea procedurilor de defăimare în privința Președintelui constituie o excepție de la regula generală de răspundere civilă pentru opiniile defăimătoare sau insultătoare, o excepție limitată la cazurile în care Președintele acționează în exercitarea funcțiilor sale.

47. Este de la sine înțeles că, în general, indiferent de forma de guvernare într-o anumită țară, un șef de stat exercită funcții importante în stat. Acesta este cazul Republicii Moldova, un stat cu o democrație parlamentară, în care șeful statului joacă un rol important în domenii cum ar fi afacerile externe, apărare și promulgarea legilor. Deși sarcina unui șef de stat nu este să se implice activ în dezbateri, spre deosebire de cea a unui deputat, cel puțin în cazul Moldovei, Curtea consideră că ar trebui să fie acceptabil într-o societate democratică să se permită șefilor de stat o imunitate funcțională, în scopul de a proteja exprimarea liberă în exercitarea funcțiilor lor și pentru a menține separarea puterilor în stat. Cu toate acestea, o asemenea imunitate, fiind o excepție de la regula generală de răspundere civilă, va fi reglementată și interpretată într-o manieră clară și restrictivă.

48. Curtea notează că dispozițiile constituționale privind imunitatea Președintelui nu definesc limitele imunității împotriva acțiunilor de defăimare. La fel este și cazul deciziei Curții Constituționale din 1999 (a se vedea § 15 de mai sus), care a fost aplicată de instanțele judecătorești naționale care au examinat cazurile reclamanților. Această decizie se referă doar la imunitatea parlamentară și nu definește limitele imunității, referindu-se doar la aspectele din viața publică.

49. În astfel de circumstanțe, Curtea consideră că este imperativ pentru instanțele naționale, care examinează acțiuni de defăimare împotriva Președintelui, de a stabili dacă declarațiile contestate au fost făcute în exercitarea atribuțiilor sale oficiale. Cu toate acestea, în prezente cauze, instanțele naționale au ales să nu răspundă la această întrebare nici în primă instanță nici în a doua instanță și nici nu s-au referit la faptul dacă Președintele și-a exprimat opinia în exercitarea mandatului său, referindu-se doar la subiecte și evenimente legate de "viața publică".

50. În acest context, Curtea observă că imunitatea acordată Președintelui a fost perpetuă și absolută. Astfel, reclamanții nu ar fi avut acces la instanțele de judecată, nici după expirarea mandatului său. Mai mult decât atât, imunitatea acestuia nu ar putut fi ridicată în cursul acțiunilor intentate pentru defăimare.

51. Jurisprudența internă cu privire la aspectele imunității de care se bucură șeful statului (a se vedea § 17 de mai sus), relevă că instanțele au pornit de la premisa că regula imunității prezidențiale prevedea o protecție clară a șefului statului, și că era imposibilă ridicarea imunității de care dispunea pentru a fi judecat pentru declarațiile sale. Într-adevăr, Guvernul nu a menționat despre existența unei alte jurisprudențe decât cea indicată mai sus (a se vedea § 17), în care instanțele naționale au respins acțiunile depuse în judecată, îndreptate împotriva șefului statului, prin simpla indicare a dispozițiilor relevante ale Constituției. În nici unul dintre cazurile cunoscute de Curte, instanțele naționale nu au încercat să determine dacă Președintele a acționat în calitate sa oficială atunci când a lansat declarațiile contestate sau dacă au existat alte probleme de interes public sau personal în cauză, care ar justifica o analiză de fond a cererii (a se vedea *CGIL și Cofferati c. Italiei*, nr. 46967/07, § 77, 24 februarie 2009 și *Syngelidis c. Greciei*, nr. 24895/07, § 47, 11 februarie 2010).

52. Aplicarea excepției imunității în acest mod, fără nici o eventuală examinare pentru a stabili existența unor interese concurente, ar putea servi drept un paravan pentru șeful statului. Curtea consideră că inviolabilitatea și imunitatea, dacă iau forma unui paravan, urmează a fi evitate.

53. Lipsa mijloacelor alternative de reparare este un alt aspect care trebuie luat în considerare de către Curte. Guvernul a susținut că reclamanții, fiind politicieni, ar fi putut să recurgă la mass-media pentru a-și exprima punctele de vedere cu privire la afirmațiile Președintelui în cauză. Al doilea reclamant a menționat că a încercat să obțină timp în emisie la televiziunea unde șeful statului a făcut declarațiile contestate, dar fără nici un rezultat.

54. În această din urmă privință, Curtea consideră relevante constatările sale în *Manole și alții v. Moldova* (nr. 13936/02, § 8, CEDO 2009), care prevedea că, la momentul evenimentelor, erau doar două canale de televiziune cu acoperire națională în Republica Moldova, dintre care unul a fost implicat în cazul de față și a refuzat să ofere timp de emisie în favoarea unuia dintre reclamanți, celălalt fiind televiziunea de stat. Având în vedere acest fapt, cât și constatările din *Manole și alții* în ceea ce privește practica de cenzură la televiziunea de stat, Curtea nu este convinsă că reclamanții ar fi dispus de un mijloc eficient de reparare a imaginii sale, afectată de declarațiile șefului statului la o oră de vîrf la un canal de televiziune cu acoperire națională, chiar și de la tribuna parlamentară.

55. Din motivele expuse mai sus, Curtea conchide că modul în care excepția imunității a fost aplicată în prezenta cauză, a restrîns într-un mod

disproporționat dreptul de acces la o instanță a reclamantilor. Prin urmare, a existat o violare a articolului 6 § 1 al Convenției.

III. APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

56. Art. 41 din Convenție prevede :

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

57. Primul reclamant nu a înaintat pretenții de satisfacție echitabilă. Al doilea reclamant a pretins 5 000 de euro (EUR) cu titlu de prejudiciu moral.

58. Guvernul a obiectat și a susținut că suma este excesivă. Acesta a menționat că o constatare a unei încălcări în acest caz ar constitui în sine o satisfacție echitabilă suficientă.

59. Având în vedere încălcarea constatată mai sus, Curtea consideră justificată acordarea unui prejudiciu moral. Statuînd echitabil, Curtea acordă celui de-al doilea reclamant suma de 3 600 euro.

B. Costuri și cheltuieli

60. Primul reclamant nu a înaintat pretenții la acest capitol. Al doilea reclamant a pretins 5 289.60 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli suportate în fața Curții. Acesta a prezentat documente relevante în acest sens.

61. Guvernul a obiectat și a susținut că suma este excesivă. Acesta a menționat că în cazul în care Curtea ar constata o încălcare, acest fapt ar constitui în sine o satisfacție echitabilă suficientă.

62. Curtea dispune acordarea completă a sumei respective.

C. Dobînda de întârziere

63. Curtea consideră necesar ca rata dobînzilor de întârziere să se racordeze la rata dobînzii de împrumut operată de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. Declară unanim conexarea cererelor;
2. *Declară* unanim cerererele admisibile;
3. *Hotărăște*, cu patru voturi contra trei, că a avut loc o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție;
4. *Hotărăște*, cu patru voturi contra trei, că:
  - (a) statul reclamat urmează să achite celui de al doilea reclamant, în termen de trei luni din data rămânerii definitive a hotărîrii, în conformitate cu articolul 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care urmează să fie convertite în valuta națională a statului în cauză la rata aplicabilă la data plății:
    - (i) 3 600 EUR (trei mii șase sute euro), plus orice taxă aplicabilă, cu titlu de prejudiciu moral în favoarea celui de-al doilea reclamant;
    - (iii) 5 289,60 EUR (cinci mii două sute optzeci și nouă euro șaizeci eurocenți), plus orice taxă aplicabilă, cu titlu de costuri și cheltuieli în favoarea celui de-al doilea reclamant;
  - (b) de la expirarea termenului menționat pentru efectuarea plății, urmează să se achite o dobîndă simplă la sumele stabilite mai sus pentru perioada de înfrîzire, la o rată egală cu rata dobînzii de împrumut operată de Banca Centrală Europeană, plus cu trei procente;
5. Respinge unanim restul pretențiilor de satisfacție echitabilă a reclamanților.

Întocmită în limba engleză și notificată în scris la 2 decembrie 2014, potrivit Articolului 77 §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Stephen Phillips
Grefier

Josep Casadevall
Președinte

În conformitate cu Articolul 45 § 2 al Convenției și Articolul nr. 74 § 2 din Regulamentul Curții, opinia separată a judecătorilor Šikuta, Pardalos și Grițco este anexată la prezenta hotărîre.

J.C.M.
J.S.P.

OPINIA SEPARATĂ COMUNĂ A JUDECĂTORILOR ȘIKUTA, PARDALOS ȘI GRITCO

1. Spre regretul nostru, nu putem fi de acord cu concluzia majorității în ce privește încălcarea articolului 6 § 1 din Convenție în prezenta cauză, care vizează anumite garanții prevăzute de această dispoziție cu referire la imunitatea de care beneficiază un Șef al unui stat contractant, prin prisma jurisdicției naționale a statului vizat.

I. Observații preliminare

2. Cererile depuse la Curte își au originea în două proceduri civile separate, inițiate la nivel intern de către doi reclamânți, care activau în calitate de politicieni la momentul evenimentelor. Reclamânții se plîng de o ingerință în dreptul său de acces la o instanță, din motiv că instanțele naționale nu au examinat în fond acțiunile civile depuse împotriva Președintelui Republicii Moldova în scopul protecției onoarei, demnității și reputației profesionale. Instanțele s-au axat pe imunitatea ultimului în contextul opiniilor exprimate în exercitarea mandatului său privind subiecte și evenimente ale vieții publice.

3. Luînd în considerație circumstanțele specifice ale prezentei cauze, vom concentra raționamentul nostru asupra corespunderii procedurilor civile și a rezultatelor adoptării deciziilor judecătorești în cazurile reclamânților, cu anumite garanții procesuale prevăzute de articolul 6 § 1 din Convenție.

II. Cu referire la motivarea corespunzătoare a deciziilor instanțelor naționale

1. Au adoptat oare instanțele naționale deciziile corespunzătoare

4. În Republica Moldova, în conformitate cu legislația în vigoare și practica judiciară, o hotărîre a primei instanțe în cauzele civile este adoptată sub forma unei hotărîri judecătorești (*hotărîre*) în cazul în care se judecă o cauză pe fond și în forma unei decizii (*încheiere*) în cazul în care aceasta nu se referă la fond. Instanța este obligată să respecte termenii articolului 14 din Codul de procedură civilă (menționat în continuare "CPC"), pentru a adopta actul juridic oportun. Cu alte cuvinte, nu se permite înlocuirea unei hotărîri cu o decizie și viceversa (a se vedea paragrafele 14 și 16 din hotărîre).

5. Cerințele care se referă la structura și conținutul hotărîrilor sunt mai vaste decît cele pentru decizii, care abordează practic o problemă de procedură. Astfel, în timp ce în primul caz, instanțele se vor pronunța cu privire la întregul spectru de circumstanțe și probe în baza cărora cauza se examinează pe fond (art. 239 CPP), în ultimul caz, instanța va examina doar aspectul care împiedică examinarea cauzei pe fond, precum și motivele care determină instanța competentă să ia o asemenea decizie cu referire la norma

aplicabilă (art. 270 CPP). Cu alte cuvinte, prin natura sa juridică, o decizie se presupune a fi mai concisă decît o hotărîre.

6. Un exemplu ar fi o decizie de radiere de pe rol a unei cauze, din motivul existenței unui impediment procesual care nu permite examinarea acesteia în cadrul procedurilor civile (art. 265, alin. 1, lit. a) CPC). Într-o situație similară prezentei cauze, de exemplu, atunci cînd pîrîtul se bucură de imunitate judiciară, nu numai că nu a fost posibil, dar instanțele naționale nu au avut dreptul să examineze fondul.

7. Această prevedere a legislației naționale cu privire la structura și conținutului actelor judecătorești corespunde în totalitate cu jurisprudența constantă a Curții, care permite statelor contractante o largă marjă de apreciere în ceea ce privește prevederile legale, practica și tradiția instanțelor judecătorești de a adopta decizii (a se vedea, printre altele, *Hiro Balani c. Spaniei*, 09 decembrie 1994, § 27, seria A nr. 303 B, *Ruiz Torija c. Spaniei*, 09 decembrie 1994, § 29, seria A nr. 303 A).

8. Prin urmare, considerăm că în cazurile reclamanților, instanțele naționale au ales categoria corespunzătoare de acte judecătorești care urmau să fie adoptate, și anume, nu hotărîri pe fond, ci decizii de radiere în temeiul imunității de care beneficia președintele și a faptului că acesta nu purta răspundere pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului său cu referire la aspectele și evenimente ale vieții publice.

9. În acest context, de asemenea, urmează să menționăm faptul că atunci cînd se examinează corespunderea cu standardele menționate mai sus, sarcina Curții nu constă în substituirea autorităților naționale competente pentru determinarea mijloacelor adecvate de reglementare a accesului la justiție, nici să evalueze faptele care au determinat instanțele naționale să adopte o decizie sau alta. Rolul Curții este de a revizui, în termenii Convenției, deciziile pe care acele autorități le-au adoptat în procesul de exercitare a puterii de apreciere, și de a constata dacă consecințele acestor decizii au fost compatibile prin prisma Convenției (a se vedea *Brualla Gómez de la Torre c. Spaniei*, 19 Decembrie 1997, § 32, Culegere 1997 VIII, și *Malahov c. Moldovei*, nr. 32268/02, § 29, 07 iunie 2007). Prin urmare, rămîne să se stabilească dacă rezultatul procedurii judiciare la nivel național a îndeplinit cerințele unui proces echitabil garantat de articolul 6 din Convenție.

2. *Corespund oare deciziile la nivel national în cauzele reclamanților principiului "clarității"*

10. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, ce reflectă principiul de bună administrare a justiției, actele judecătorești ale instanțelor naționale trebuie să fie motivate (a se vedea *Van de Hurk c. Olanda*, 19 aprilie 1994, § 61, seria A nr 0.288, *García Ruiz c. Spaniei* [GC], nr. 30544/96, § 26, CEDO 1999-I).

11. În același timp însă, am sublinia faptul că natura actului judecătorec în cauză este important în determinarea măsurii în care obligația de a motiva se aplică în circumstanțele specifice ale cauzei (a se vedea *Rolf Gustafson c. Suediei*, 1 iulie 1997, § 48, Culegere 1997 IV; *Higgins și alții c. Franței*, 19

februarie 1998, § 42, Culegere 1998; și *Georgiadis c. Greciei*, 29 mai 1997, § 41-43, Culegere 1997 III). Potrivit jurisprudenței Curții, instanțele de judecată nu sunt obligate să dea un răspuns detaliat la fiecare argument, nici Curtea Europeană nu urmează să examineze oportunitatea argumentelor (a se vedea *Perez c. Franței* [GC], nr. 47287/99, § 81-82, CEDO 2004; *Helle c. Finlandei*, 19 Decembrie 1997 § 55, Culegere 1997-VIII; *Van de Hurk*, citată mai sus, § 61, și *Ruiz Torija c. Spaniei*, citată mai sus, § 29).

12. În lumina principiilor generale menționate mai sus și stabilite în jurisprudența Curții, avînd în vedere natura hotărîrilor judecătorești adoptate în cauzele reclamanților și circumstanțele specifice privind imunitatea unui șef de stat, una dintre principalele întrebări este măsura în care instanțele naționale, în motivarea hotărîrilor sale, au respectat cerințele unui proces echitabil. În această privință, Curtea a avut deja oportunitatea să dezvolte criteriile în jurisprudența sa, care prevăd un răspuns la această întrebare și anume, testul de "claritate" a hotărîrilor judecătorești, potrivit căruia o hotărîre judecătorească poate fi considerată motivată suficient dacă părțile pot înțelege motivele pe care se întemeiază actul de justiție, astfel încît să fie în măsură să prezinte contra-argumente în instanțele superioare (a se vedea, de exemplu, *Hadjianastassiou c. Greciei*, 16 decembrie 1992, § 33, seria A nr. 252).

13. Analizînd comentariile reclamanților prin prisma testului menționat, se poate observa că aceștia nu s-au plîns de faptul că nu ar fi înțeles motivele pentru care instanțele naționale nu au examinat cauzele acestora pe fond și au încetat procedurile. În consecință, în opinia noastră, deciziile judecătorești relevante au îndeplinit cerințele testului de "claritate" cu privire la motivare corespunzătoare și, prin urmare, au fost adoptate în conformitate cu principiile unui proces echitabil (a se vedea, *Karakasis c. Greciei*, nr. 38194/97, § 27, 17 octombrie 2000, și *Annoni di Gussola și alții c. Franței*, nr. 31819/96 și 33293/96, § 58-59, CEDO 2000 XI).

3. Oare declarațiile contestate au fost exprimate de către Președinte în "exercitarea mandatului său"

14. Potrivit hotărîrii, instanțele naționale nu au făcut "vreo referire la faptul dacă Președintele și-a exprimat opinia sa întru exercitarea mandatului său, referindu-se doar la subiecte și evenimente legate de viața publică" (a se vedea paragraful 49 din hotărîre).

15. Nu putem înțelege cum se poate afirma că instanțele naționale nu au făcut nici o referire la acest subiect, atunci cînd acest fapt derivă în mod clar din deciziile acestora (a se vedea paragrafele 9 și 10 din hotărîre), prin menționarea prevederilor constituționale relevante, precum și acestea au statuat că Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate și nu poate fi considerat responsabil pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului său legitim. Acest fapt este urmat de interpretarea dată acelei declarații, cu privire la care am dori să subliniem că în hotărîrea Curții s-a considerat că instanțele judecătorești naționale "... nu au făcut nici o referire ...". În acest scop, instanțele naționale, referindu-se la decizia Curții Constituționale din

16 februarie 1999 (a se vedea paragraful 15 din hotărîre), au statuat că "opiniile exprimate în exercitarea mandatului său", au însemnat viziuni, opinii și convingeri exprimate în exercitarea mandatului său în ceea ce privește aspectele și evenimente ale vieții publice. Într-una din cele două decizii, instanța a fost chiar mai explicită pe această temă, constatînd că pretențiile reclamantilor se refereau la opiniile președintelui "... exprimate de el în public într-un program televizat în exercitarea mandatului său" (a se vedea paragraf 10 din hotărîre).

16. În ceea ce privește hotărîrea, observăm că, în ciuda criticilor exprimate în raport cu deciziile instanțelor naționale, nu există nici o sugestie că acestea ar fi fost arbitrare sau ar fi avut un oarecare neajuns, care le-ar fi determinat să devină contrare principiilor procedurale prevăzute de articolul 6. Suntem pregătiți să dezvoltăm acest subiect, or, considerăm că deciziile instanțelor naționale în cauzele reclamantilor nu sunt arbitrare și că nu există motive care ar putea duce la o concluzie diferită.

III. Cu privire la proceduri "în ansamblu"

17. Ținînd cont de circumstanțele specifice ale acestui caz și în scopul de a oferi o evaluare corespunzătoare a respectării în cadrul procedurilor interne a principiilor unui proces echitabil, ar fi fost util ca acestea să fie evaluate "în ansamblu". Spre marele nostru regret, nici o încercare nu a fost făcută pentru a aplica acest test aici, în ciuda faptului că într-o cauză foarte recentă, care prezintă asemănări cu cea de față, Curtea a făcut-o (a se vedea *Andrášik și alții c. Slovaciei*, nr. 16857/11 și 32336/11, §§ 51, 55 și 60, 09 septembrie 2014).

18. Astfel, în procesul de evaluare a procedurilor naționale din acest punct de vedere (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Mérigaud c. Franței*, nr. 32976/04, §§ 77, 79, 24 septembrie 2009, *García Ruiz c. Spaniei*, citată mai sus, §§ 29-30) se va observa că reclamantii au beneficiat de proceduri adversariale, la diferite etape ale acestei proceduri au fost în măsură să prezinte argumente pe care le consideră importante pentru cazul lor, au avut posibilitatea de a contesta rezultatul procesului judiciar, prin utilizarea corespunzătoare a căilor de atac, și așa mai departe (a se vedea, contrar *Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei*, 06 decembrie 1988, § 89, seria A, nr. 146, *Georgiadis c. Greciei*, citată mai sus, § 40, și *Buzescu c. României*, nr. 61302/00, § 74, 24 mai 2005). Acest fapt ilustrează caracterul echitabil al procedurilor judiciare la nivel național.

IV. Cu privire la căile alternative de redresare

19. Potrivit hotărîrii, reclamantii nu au avut la dispoziție un mijloc efectiv de dezmințire a acuzațiilor aduse împotriva acestora de către șeful statului (a se vedea paragrafele 53 și 54 din hotărîre). Noi nu putem fi de acord cu această concluzie, deoarece vine în contradicție cu legislația națională

invocată de reclamanți și alte informații puse la dispoziția Curții în prezenta cauză.

20. Reclamanții și-au întemeiat pretențiile, printre altele, în baza articolului 16 din Codul civil, partea relevantă avînd următorul cuprins:

“Articolul 16. Apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale

(1) Orice persoană are dreptul la respectul onoarei, demnității și reputației sale profesionale.

(2) Orice persoană este în drept să ceară dezmințirea informației ce îi lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională dacă cel care a răspîndit-o nu dovedește că ea corespunde realității. ...

(7) Persoana lezată în drepturile și interesele sale, ocrotite de lege, prin publicațiile unui mijloc de informare în masă, este în drept să publice replica sa în respectivul mijloc de informare în masă pe contul acestuia”. ...

Întru susținerea opiniei noastre, am dori să atragem atenția asupra dreptului la replică, care este prevăzut la alineatul 7 din articolul respectiv.

21. După cum se menționează în hotărîre, al doilea reclamant a făcut o singură încercare de a-și exercita dreptul la replică la postul de televiziune unde șeful statului a făcut declarațiile contestate ulterior, însă fără nici un rezultat (a se vedea paragrafele 33 și 53 din hotărîre). Nu exista nici o dovadă în hotărîrea judecătorească sau în materialele dosarului care ar indica faptul că al doilea reclamant a înaintat o acțiune în judecată, cum ar fi de exemplu, contestarea refuzului canalului de televiziune de a-i oferi posibilitatea exercitării dreptului la replică.

22. Hotărîrea Camerei nu se referă în nici un fel la încercarea primului reclamant de a obține dreptul la replică. Cu toate acestea, se poate observa din copia dosarului instanței naționale anexată la observațiile Guvernului că, în acțiunea sa inițială, primul reclamant de asemenea a indicat postul de televiziune în calitate de al doilea pîrît și a solicitat instanței acordarea unui timp de emisie pentru a răspunde acuzațiilor în cauză. La scurt timp după aceasta însă, primul reclamant și-a retras cererea în partea ce se referea la postul de televiziune, menținîndu-și pretențiile sale împotriva Președintelui. Instanța a admis cererea primului reclamant și a încetat procesul în privința postului de televiziune.

23. În calitate de argument pentru constatarea lipsei mijloacelor alternative de atac, majoritatea menționează *Manole și alții c. Moldovei* (a se vedea paragraful 54 din hotărîrea), care, în opinia noastră, nu poate constitui un precedent în cauza dată.

24. Pentru început, faptele nu se potrivesc din moment ce declarațiile contestate au fost difuzate de două posturi de televiziune private și nu de televiziunea de stat, astfel încît concluziile din *Manole și alții c. Moldovei* privind practica administrativă de cenzură a televiziunii de stat sunt complet irelevante în prezenta cauză. În al doilea rînd, așa cum am menționat mai sus, (i) legislația națională prevede diverse căi de atac în cazurile de lezare a onoarei, demnității și reputației profesionale, (ii) aceste căi de atac nu sunt iluzorii și pot fi realizate în practică, după cum de fapt a și demonstrat primul

reclamant, iar autoritățile naționale nu pot fi învinuite de faptul că acțiunea sa nu s-a soldat cu nici un rezultat, (iii) al doilea reclamant nu a contestat niciodată refuzul postului de televiziune de a-i acorda dreptul la replică.

V. În ceea ce privește proporționalitatea între ingerința în dreptul de acces la un tribunal și scopul legitim urmărit.

25. Reclamanții sunt de acord cu faptul că restricția impusă dreptului de acces la un tribunal a fost prevăzută de lege și a urmărit scopul legitim de a permite Președintelui să-și îndeplinească sarcinile în mod corespunzător și fără o intervenție nejustificată. Nu există opinii divergente între părți cu privire la interpretarea de către Curtea Constituțională a articolului 71 din Constituție sau cu privire la faptul că instanțele naționale au extins această interpretare asupra imunității președintelui (a se vedea paragrafele 9, 10 și 15 din hotărîre). Prin urmare, urmează să fie făcută o evaluare a proporționalității între limitarea dreptului de acces la justiție și scopul urmărit de reclamanți (a se vedea, printre altele, *Fayed c. Regatului Unit*, 21 Septembrie 1994 §§ 71, 75, 77, 81, 82-83, seria A, nr. 294 B, și *Waite și Kennedy c. Germaniei* [MC], nr. 26083/94, § 59, CEDO 1999 i).

26. După cum se prevede în hotărîre "... Președintele se bucură de imunitate. Cu toate acestea, în ce privește opiniile sale exprimate, imunitatea nu este absolută: ea se extinde doar la opiniile exprimate în exercitarea mandatului său "(a se vedea paragraful 46 din hotărîre). Apoi, în continuare, se remarcă faptul că "... imunitatea acordată președintelui a fost perpetuă și absolută. Astfel, reclamanții nu ar fi avut acces la instanțele de judecată, chiar și după expirarea mandatului său. Mai mult decît atît, în cadrul procedurilor de defăimare imunitatea nu poate fi ridicată" (a se vedea paragraful 50 din hotărîre).

27. În baza acestor două constatări diametral opuse, dintre care nici una, în opinia noastră, nu corespunde exact cu prevederile legislației naționale sau interpretarea Curții Constituționale în cauză, s-a stabilit că imunitatea de care beneficiază șeful statului a fost un paravan (a se vedea paragraful 52 din hotărîre). În continuare, combinate cu pretinsa lipsă de căi alternative de atac, în cele din urmă, în hotărîre se constată că a avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 al Convenției ca urmare a unei restricții impuse dreptului de acces la o instanță (a se vedea paragrafele 54 și 55 din hotărîre).

28. Avînd în vedere rolul subsidiar al Curții, în primul rînd autoritățile naționale și, în special, instanțele judecătorești urmează să soluționeze problemele de interpretare a legislației naționale (a se vedea, printre altele, *Bulut c. Austriei*, 22 februarie 1996, § 29, Culegere 1996 II; *Brualla Gómez de la Torre c. Spaniei*, citată mai sus, § 31; *Fayed c. Regatului Unit*, citată anterior, § 81, și, *mutatis mutandis*, *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*, 13 iulie 1995, § 59, seria A nr. 316 B). Prin urmare, considerăm că interpretarea conceptului juridic de imunitate prezidențială de către instanțele naționale în prezenta cauză se află în deplină concordanță cu principiile unui proces echitabil, în modul prevăzut de articolul 6 din Convenție.

29. Astfel, potrivit Constituției (a se vedea p. 13 din hotărîre), Președintele reprezintă statul și este garantul suveranității naționale, independenței, unității și integrității teritoriale a țării. În această calitate Președintele beneficiază de imunitate juridică, inclusiv cu privire la opiniile exprimate în exercitarea mandatului său, subiecte și evenimente ce se referă la viața publică. Cu alte cuvinte, scopul legitim al imunității acordate președintelui este de a asigura exercitarea nestingherită a rolului său de garant al ordinii constituționale, în special în ceea ce privește libertatea de exprimare cu referire la aspecte sau evenimente ale vieții publice (a se vedea interpretarea Curții Constituționale a articolului 71 din Constituție – paragraful 15 din hotărîre).

30. În opinia noastră, cuvintele "viață publică", utilizate de către Curtea Constituțională și menționate în deciziile instanțelor naționale, sunt cuvinte-cheie care indică faptul că imunitatea Președintelui conform Constituției nu servește drept paravan, ci dimpotrivă, cuprinde opiniile exprimate în exercitarea mandatului și cele care se referă la viața publică.

31. Prin esența sa și modul de aplicare, imunitatea președintelui în Republica Moldova corespunde pe deplin cu principiile general recunoscute de stabilire a limitelor dreptului de acces la o instanță, ca urmare a acordării imunității demnitarilor de rang înalt oferite de statele contractante.

32. Deși Constituția nu prevede expres dreptul președintelui de a acorda interviuri pentru mass-media, nu se poate nega faptul că nu există nici o interdicție în acest sens. Într-adevăr, ar fi ciudat să se afirme că președintelui, în calitate sa de șef de stat, nu i se permite să-și exprime prin intermediul mass-media opiniile sale cu privire la chestiuni de interes public pe care le consideră importante în virtutea statutului său constituțional. De asemenea, ar fi neobișnuită și ridicolă crearea unei liste exhaustive a subiectelor de interes public cu privire la care președintele deține dreptul să se exprime.

33. În acest context, este necesară sublinierea faptului că declarațiile Președintelui nu conțin nici un comentariu cu privire la viața privată a reclamanților, referindu-se la aceștia în calitatea lor de politicieni și persoane bine-cunoscute pe arena politică din Moldova. De altfel, reclamanții nici nu au contestat acest aspect în observațiile lor și nu au depus nici o plîngere de calomnie, care ar ridica eventuale întrebări prin prisma articolul 8 din Convenție. În cele din urmă, nu există nici o dovadă în materialele cererii care ar susține concluzia la care a ajuns majoritatea și anume că ar fi existat un conflict între Președinte și primul reclamant pînă la evenimentele din cauză (a se vedea paragrafele 33 și 44 din hotărîre).

34. Astfel, în calitatea lor de politicieni, reclamanții se încadrează în categoria persoanelor dispuse să prevadă consecințele acțiunilor sale, nu doar reacțiile presei, dar și a instituțiilor exponente ale interesului public, întrucît apariția unui risc de afectare a reputației este inevitabil (a se vedea *Fayed c. Regatului Unit*, citată anterior, §§ 75, 81; *Brasilier c. Franței*, nr 71343/01, § 41, 11 aprilie 2006, și *Axel Springer AG c. Germaniei (nr. 2)*, nr. 48311/10, § 54, din 10 iulie 2014). În această privință am dori să subliniem faptul că existența în legislația națională a căilor alternative de redresare, privind

dreptul la replică în cazurile de defăimare, ar putea ameliora prejudiciile invocate de reclamanți (a se vedea *A. c. Regatului Unit*, nr. 35373/97, § 86-89, CEDO 2002 X). Totuși, este necesar să subliniem că ambii reclamanți au omis să le utilizeze, după cum se menționează anterior în opinia dată.

35. Din motivele expuse mai sus, că imunitatea Președintelui de la acțiunile judiciare în Republicii Moldova nu poate fi apreciată ca depășind marja de apreciere permisă statelor contractante iar în circumstanțele specifice ale prezentei cauze, ingerința în dreptul reclamanților de acces la un tribunal nu a fost disproporționată în raport cu scopurile legitime urmărite și, prin urmare, nu a existat o încălcare a articolului 6 § 1 al Convenției.